

בבית משפט העליון בירושלים
בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 1629/16
בג"ץ 1631/16
בג"ץ 1638/16
קבוע: 14.3.16

העותרים בבג"ץ 1629/16
העותרות בבג"ץ 1638/16

עאמר ואחת נוספת
סאיח ואחת נוספת

על ידי עו"ד לביב חביב
מבית חנינא החדשה, ת"ד 21225, ירושלים 97300
טלפקס: 02-6263212; נייד: 052-4404477

העותרים בבג"ץ 1631/16

סבאא יעקוב עליווי ואחת נוספת

על ידי עו"ד אנדרה רוזנטל
רח' צלאח א דין 15, ת"ד 19405, ירושלים 91194
טלפון: 02-6250458; פקסי: 02-6221148; נייד: 050-5910847

העותרים

נ ג ד

מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית

על ידי פרקליטות המדינה,
משרד המשפטים, ירושלים
טלפון: 02-6466246; פקסי: 02-6467011

ה מ ש י ב

תגובה מטעם המשיב

בהתאם להחלטות כב' השופט ג'ובראן מיום 28.2.16, מתכבד המשיב להגיש את תגובתו
המקדמית לעתירות, כדלקמן:

1. עניינן של העתירות דנן בצווי החרמה והריסה (להלן: "הצו") שהוצאו ביחס לדירות בהם
התגוררו זיד זיאד ג'מיל עאמר (להלן: "זיד"), אמג'ד עאדל מוחמד עליוה (להלן:
"אמג'ד"), ובאסס אמין מוחמד סאיח (להלן: "באסס") (להלן ביחד: "המפגעים") בעיר
שכם.

2. הצווים הוצאו על-ידי המשיב (להלן גם: "המפקד הצבאי"), בהתאם לסמכות הנתונה לו
על-פי תקנה 119 לתקנות ההגנה (שעת חירום), 1945 (להלן: "תקנה 119" ו"תקנות
ההגנה"), לאחר שהמפגעים, נטלו חלק בהתארגנות אשר פעלה להוציא לפועל פיגוע ירי
לעבר רכב ישראלי באזור צומת בית פוריק, שבו נרצחו בני הזוג נעמה ואיתם הנקין ז"ל
לעיני ארבעת ילדיהם הקטנים אשר נסעו ברכב גם כן.

3. העותר 1 בבג"ץ 1629/16 הוא אביו של זיד, והדירה המיועדת להחרמה ולהריסה היא דירה בבעלותו, בה התגורר זיד בטרם נעצר.
- העותרת 1 בבג"ץ 1631/16 היא אשתו של אמג'ד, והדירה המיועדת להחרמה ולהריסה היא דירת מגורי המשפחה, בה היא מתגוררת יחד עם ילדיהם.
- העותרת 1 בבג"ץ 1638/16 היא אשתו של באסם, והדירה המיועדת להחרמה ולהריסה היא דירת מגורי המשפחה.
- העותרת 2 בכל העתירות (להלן: "העותרת") היא ארגון "המוקד להגנת הפרט מיסודה של ד"ר לוטה זלצברגר".
- במסגרת העתירות, מבקשים העותרים מבית המשפט הנכבד, כי יורה למשיב לבוא וליתן טעם מדוע לא יימנע מהחרמה והריסה של הדירות בהן התגוררו המפגעים טרם מעצרים.
4. ביחד עם הגשת העתירות, התבקש סעד ביניים אשר יעכב את ביצוע הצווים עד להכרעה בעתירות לגופן.
5. ביום 28.2.16 ניתנו החלטותיו של בית משפט נכבד זה (כב' השופט ג'ובראן), לפיהן הדירות מושא העתירות לא תוחרמנה ולא תהרסנה עד להחלטה אחרת.
6. המשיב יטען, כי דין העתירות, וכן הבקשות למתן צו ביניים, להידחות, בהעדר עילה להתערבותו של בית המשפט הנכבד.
7. החל מתחילת שנת 2013 ועד ימים אלו, כמשתקף מנתונים שנאספו ושיפורטו להלן, ניכרת מגמה מתמשכת (ביחס לשנים שקדמו לה) של החמרה במצב הביטחוני ועליה מתמדת בפעילות טרור נגד מדינת ישראל, אזרחיה ותושביה, וזאת הן בשטח המדינה והן בתחומי אזור יהודה והשומרון (להלן: "איו"ש" או "האזור").
- הדבר מתבטא בעליה במספר הפיגועים הכללי ובמספר פיגועי הטרור העממי, וכן במספר הנפגעים הישראליים כתוצאה מפעילות הטרור, כאשר עליה משמעותית נוספת ניכרת החל מחודש מרץ 2014 **בעיקר בפיגועים שבוצעו במתוויים חמורים, בהם נרצחו אזרחים או שנעשה בהם שימוש בנשק חם, וכו' בניסיונות לבצע פיגועים חמורים**. עיקר פעילות הטרור היתה, ומוסיפה להיות, מובלת בידי התארגנויות מקומיות, ובידי מפגעים בפרופיל של "מפגע בודד". זאת, במקביל למאמציהם של ארגוני הטרור להוציא אל הפועל פיגועים מטעם. העליה התלולה בפיגועי הטרור, בהיקפם ובחומרתם – במהלך השנתיים האחרונות ובפרט בחודשים האחרונים - משקפת את המגמה הביטחונית השלילית הנמשכת באיו"ש ובירושלים, כמו גם בישובים נוספים בתחומי מדינת ישראל.

על רקע הנסיבות הביטחוניות החמורות לעת הזאת, יטען המשיב, כי הפעלת הסמכות לפי תקנה 119 כלפי המבנים שבהם התגוררו **המפגעים** שביצעו את הפיגוע הקטלני בו עסקינן, היא חיונית, כדי להרתיע מפגעים פוטנציאליים נוספים מלבצע פיגועים דומים נוספים.

8. כפי שיובהר להלן, הטענות שמעלים העותרים אינן חדשות, והן נדונו ונדחו במסגרת שורה ארוכה של פסקי דין שניתנו על-ידי בית המשפט הנכבד, לרבות מן העת האחרונה. יפים בהקשר זה דבריו של כב' השופט עמית בפסקה 6 לבג"ץ 8150/15 **אבו ג'מל נ' מפקד פיקוד העורף** (פורסם באר"ש, 22.12.15) (להלן: **"עניין אבו ג'מל 2015"**):

"לא כל אימת שבית משפט זה דן בעתירה שעניינה תקנה 119 לתקנות ההגנה, יש להידרש מבראשית לנושא העקרוני של עצם הסמכות להוציא צווי חרמה והריסה על פי תקנה זו [...] הנושאים והטענות שהועלו על ידי העותרים נדונו בשורה של פסקי דין, שחלקם ניתנו אך לאחרונה, במסגרתם נדונו גם הטענות הנוגעות להרתעה, ואין טעם לחזור על הדברים."

9. נפנה ראשית לפסקי הדין שניתנו לאחרונה. ביום 22.12.15 ניתן פסק הדין בשלוש עתירות אשר נידונו יחד (בג"ץ 8150/15; בג"ץ 8154/15; בג"ץ 8156/15), במסגרתו נדחו בדעת רוב שלוש העתירות, אשר העלו טענות דומות לאלו המועלות בעתירה זו (ואולם, ראו גם פסק דינו בדעת מיעוט של כב' השופט מזוז).

כשבוע לאחר מכן, ביום 28.12.15, ניתן פסק דין נוסף בשתי עתירות (בג"ץ 8567/15 ובג"ץ 8782/15), אשר דחה אף הוא טענות זהות למדי ואישר נקיטה בסנקציה לפי תקנה 119.

ביום 14.2.16 ניתן פסק דין נוסף בשתי עתירות (בג"ץ 967/16 ובג"ץ 968/16), אשר אף במסגרתו נדחו טענות העותרים שם בהקשרים אלה. ביום 28.2.16 ניתן פסק דין נוסף בבג"ץ 1014/16, במסגרתו נדחתה ברוב דעות עתירה נוספת כנגד הפעלת הסמכות לפי תקנה 119 על נסיבות המקרה שם (עתירה לקיום דיון נוסף על פסק הדין, דנג"ץ 1773/16, נדחתה אף היא על ידי כב' הנשיאה נאור ביום 2.3.16).

עוד נפנה בהקשר זה לשני פסקי דין נוספים: האחד, מיום 1.12.15, במסגרת בג"ץ 7220/15 **עליוה נ' מפקד כוחות צה"ל** (פורסם באר"ש, 1.12.16; להלן: **"עניין עליוה"**), בו נדחתה בדעת רוב העתירה, אשר העלתה אף היא טענות דומות (ואולם ראו גם פסק דינו של כב' השופט מזוז בדעת מיעוט); והשני, בג"ץ 6745/15 **אבו חאשיה נ' המפקד הצבאי** בו התקבלה העתירה בדעת הרוב, בשל מועד הוצאת הצו במקרה הפרטני שם, וזאת נגד דעתו החולקת של כב' המשנה לנשיאה רובינשטיין. עוד יוער, כי בתחילת חודש נובמבר 2015, ניתן פסק דין של בית המשפט הנכבד הדוחה עתירות דומות בסוגיה מושא ענייננו בבג"ץ 7040/15 **חמאד נ' המפקד הצבאי באזור הגדה המערבית** (פורסם באר"ש, 15.11.15; להלן: **"עניין חמאד"**).

10. נוסף לכך כי בשנה החולפת, ניתנו פסקי-דין של בית המשפט הנכבד הדוחים אף הם עתירות בסוגיה מושא ענייננו, שהוגשו כנגד החלטות על הפעלת סמכות מכוח תקנה 119 האמורה (לעניין החרמה, והריסה או אטימה של מבנים). המדובר בעתירות שדנו הן בעניינם של מחבלים תושבי מזרח ירושלים, והן בעתירות שדנו בעניינם של מחבלים תושבי איו"ש. ראו בהקשר זה: בג"ץ 4747/15 **אבו ג'מל נ' מפקד פיקוד העורף** (פורסם באר"ש, 7.7.15); בג"ץ 8066/14 ובג"ץ 8070/14 **אבו ג'מל נ' פיקוד העורף** (פורסם באר"ש, 31.12.14; להלן: "**עניין אבו ג'מל 2014**"); בג"ץ 8025/14 **עכארי נ' פיקוד העורף** (פורסם באר"ש, 31.12.14; להלן: "**עניין עכארי**"); בג"ץ 7823/14 **ג'עביס נ' פיקוד העורף** (פורסם באר"ש, 31.12.14; להלן: "**עניין ג'עביס**"); בג"ץ 5290/14 **קואסמה נ' המפקד הצבאי** (פורסם באר"ש, 11.8.14; להלן: "**עניין קואסמה**"); בג"ץ 4597/14 **עואודה נ' המפקד הצבאי לאזור יהודה ושומרון** (פורסם באר"ש, 1.7.14; להלן: "**עניין עואודה**"); בג"ץ 8024/14 **חג'אזי נ' פיקוד העורף** (פורסם באר"ש, ניתן ביום 15.6.15, תוך מחיקת העתירה, ומתן אישור לאטימת חדרו של המחבל); בג"ץ 5839/15 **סידר נ' מפקד כוחות צה"ל בגדה המערבית** (פורסם באר"ש, 15.10.15; להלן: "**עניין סידר**").

במסגרת העתירות דלעיל, כאמור, חזר בית המשפט הנכבד על ההלכות שנקבעו ביחס להפעלת הסמכות מכוח תקנה 119, תוך שלא נעתר לאותן העתירות.

11. יתר על כן; ביום 31.12.14 ניתן פסק דינו של בית המשפט הנכבד בבג"ץ 8091/14 **המוקד להגנת הפרט נ' שר הבטחון** (להלן: "**עניין המוקד להגנת הפרט**"), שבמסגרתו שבו ונותחו השאלות העקרוניות הנוגעות לסוגיית השימוש בתקנה 119, שהן הסוגיות המועלות אף בעתירה שלפנינו. הטענות שם נדחו בפסק דין מנומק ומפורט, תוך שנקבע כי אין מקום לשנות מפסיקתו ארוכת השנים והעקבית של בית המשפט הנכבד ביחס להפעלת התקנה.

עוד יצוין, כי בעניין **המוקד להגנת הפרט** הוגשה עתירה לקיום דיון נוסף בפסק הדין, אשר נדחתה בהחלטתה של כב' הנשיאה מ' נאור מיום 12.11.2015 (דג"ץ 360/15 **המוקד להגנת הפרט נ' שר הביטחון**).

12. להשלמת התמונה נעיר, כי בימים אלה תלויות ועומדות בפני בית המשפט הנכבד שבע עשרה עתירות, בעניינם של ששה עשר מבנים נוספים אשר כלפיהם הוצאו צווים מכוח תקנה 119: בג"ץ 1125/16 **מרעי נ' מפקד כוחות הצבא בגדה המערבית**, בעניין ביתו של אחד מהמחבלים אשר ביצעו את פיגוע הדקירה ביום 3.10.15. במהלכו נרצחו הרב נחמיה לביא ואהרון בנט ז"ל, ונפצעו רעייתו של אהרון בנט ובנם הפעוט, בה התקיים דיון בפני בית המשפט הנכבד ביום 15.2.16; בג"ץ 1336/16, 1337/16, 1721/16 ו-1777/16 בעניין ביתם של המעורבים בפיגוע בו נהרג אלכסנדר לבלוביץ ז"ל, בהן התקיים דיון ביום 9.3.16; העתירות דנן, הקבועות לדיון ביום 14.3.16; בג"ץ 1633/16, בעניין ביתו של המפגע בפיגוע בו נרצחה דפנה מאיר ז"ל, הקבועה לדיון ביום 13.3.16; בג"ץ 1630/16, בעניין ביתו של המפגע בפיגוע בו נרצח גנדי קופמן ז"ל, הקבועה לדיון ביום 16.3.16; בג"ץ

1624/16 ו-1627/16, בעניין ביתם של המפגעים בפיגוע בו נרצח ראובן בירמכר ז"ל ונהרג עופר בן ארי ז"ל, הקבועות ליום 21.3.16; בג"ץ 1802/16 ו-1817/16, בעניין ביתו של אחד המפגעים בפיגוע בו נרצחה שלומית קריגמן ז"ל, הקבועות לדיון ביום 31.3.13 (אם כי הוגשה בקשה להקדמת מועד הדיון מטעם המשיב); בג"ץ 1938/16, 1999/16 ו-2002/16, בעניין בתייהם של המפגעים בפיגוע בו נרצחה לוחמת מג"ב הדר כהן ז"ל (טרם נקבע מועד דיון בעתירות אלה).

13. בנסיבות אלה, המשיב יטען כי אין כל עילה או הצדקה להידרש פעם נוספת לטענות אלה במסגרת העתירות הנוכחיות.

14. בשים לב לשורת הפיגועים שבוצעו בסמוך לביצוע הפיגוע מושא עתירות אלו ועד לימים אלו ממש; מכיוון שיש חשיבות עליונה בהרתעתם של מפגעים פוטנציאליים נוספים; ומכיוון שלדעתו של המשיב הפעלת הסמכות לפי תקנה 119 לתקנות ההגנה, אכן חיונית במקרה דנן להרתעת מפגעים פוטנציאליים נוספים; **המשיב יבקש מבית המשפט הנכבד להכריע בעתירות אלה בהקדם האפשרי, על דרך זחייתו.**

עיקרי העובדות הצריכות לעניין

תיאור הפיגוע

15. ביום 1.10.15, ביצעו שלושה מחבלים, כרם לוטפי פתחי רזק (להלן: "רזק"), סמיר זהיר אבראהים כוסא (להלן: "כוסא") ויחיא מוחמד נאיף עבדאללה חג' חמד (להלן: "חמד") פיגוע רצחני, באזור צומת בית פוריק.

16. לפי המידע הקיים בידי המשיב, פיגוע הירי בוצע על-ידי התארגנות אשר משתייכת לתנועת החמאס בשכם, אשר בה היום חברים מספר פעילים אשר לכל אחד מהם יועד תפקיד מוגדר: שלושה מבצעי הפיגוע – רזק, כוסא וחמד; פעיל אחד שתפקידו "פתיחת ציר", זייד; מפקד החוליה, ראג'ב אחמד מוחמד עליוה (להלן: "עליוה"), שלא היה ברכב. עם התפתחות החקירה, נעצרו גורמים נוספים הקשורים לפעילות התשתית.

כך, נעצרו אמג'ד, באסם, ואדם נוסף בשם איאד אבו זהרה (להלן: "אבו זהרה"), שמעורבותם בפיגוע תפורט להלן.

בהתאם למידע הקיים בעניינם, ביצעו המחבלים ירי תוך כדי נסיעה מתוך רכבם (בו נהג **כוסא**) לעבר רכבם של משפחת הנקין, והביאו לעצירתו. לאחר עצירת הרכב, הגיעו **רזק וחמד** אל כל אחת מדלתות הרכב הקדמיות של משפחת הנקין, תוך ש**חמד** ביצע ירי מטווח קרוב בבני הזוג הנקין ז"ל. במהלך הירי האמור, נפצע **רזק**, וכתוצאה מכך, נשמט אקדח שהחזיק ברשותו ונותר בזירת האירוע. בסמוך לכך עזבו **רזק וחמד** את המקום,

חברו לרכב בו שהה **כוסא**, ועזבו בחופזה את זירת הפיגוע. כאמור, במהלך פיגוע נתעב זה, נרצחו בני הזוג הנקיין ז"ל לנגד עיני ארבעת ילדיהם הקטנים.

אשר למעורבותו של **עליוה**, נציין כי בהתאם למידע בעניינו, הוא היה זה אשר גייס את **חמד**, **כוסא ורזק** במטרה שיבצעו פיגועי ירי כלפי מטרות ישראליות. כמו כן, היה זה **עליוה** אשר נתן בידי **חמד** את כלי הנשק בו השתמשו להוצאת הפיגוע לפועל, הדריך חלק מחברי החוליה בשימוש בנשק, ואף **היה מעורב בתכנון הפיגוע עובר לביצועו**. כמו כן, לאחר ביצוע הפיגוע, היה **עליוה** זה אשר דיווחו לו על ביצוע הפיגוע, והוא היה זה אשר דאג להבאתו של **רזק** לבית החולים לשם טיפול בפציעתו, ואף שילם על טיפול זה. יצוין, כי בידי גורמי הביטחון חומר חסוי ממנו עולים היבטים נוספים של מעורבותו הנרחבת של **עליוה** בתכנון הפיגוע ובהוצאתו לפועל.

נציין כבר כעת, כי לאחר שהתקבלו אצל המשיב ראיות מנהליות ברורות וחד משמעיות למעורבותם של **חמד**, **כוסא**, **רזק ועליוה** בביצוע הפיגוע ובהוצאתו לפועל, הוצאו בעניינם ראשית הודעות על כוונה לנקיטה בסנקציה לפי תקנה 119, ולאחר מכן צווי החרמה והריסה. עניינם נדון בשורה של עתירות שהוגשו לבית המשפט הנכבד, אשר נדחו (ראו: **עניין חמאד** בעניינם של **חמד**, **כוסא ורזק**; **עניין עליוה** בעניינו של **עליוה**).

17. נעבור כעת לבחינת מעורבותם של המפגעים דנן בפיגוע.

מעורבותו של זיד – לפי המידע הקיים, כעולה מכתב האישום שהוגש בעניינו, וכעולה בין היתר מהודאתו של המפגע, בליל הפיגוע, נסע **זיד**, לבקשת החוליה, בציר המוביל למחסום בית פוריק על מנת לבדוק האם ישנה נוכחות של כוחות ביטחון באזור, והודיע על כך לחברי החוליה האחרים, על מנת שיוכלו לצאת לביצוע הפיגוע. כמו כן, **הודה זיד** כי הסיע את **חמד**, **כוסא ורזק** לאחר ביצוע הפיגוע, וכי איחסן בביתו את אחד הנשקים בהם נעשה שימוש בפיגוע, לאחר הפיגוע.

מעורבותו של אמג'ד – לפי המידע הקיים, כעולה מכתב האישום שהוגש בעניינו, וכעולה בין היתר מהודאתו של המפגע, פעל **אמג'ד** לשם גיוס כספים לשם רכישת כלי הנשק ששימשו את המפגעים – שני רובי M-16 ואקדח נוסף – אותם העביר לידי המפגעים. כן **הודה אמג'ד** כי היה מעורב בתכנון הפיגוע מלכתחילה, ואף התכוון כי הוא יבוצע במתווה של חטיפה. בנוסף, **הודה אמג'ד** בגיוס הכספים לשם הטיפול הרפואי ב**רזק**, אשר נפצע במהלך הפיגוע, וכי פעל אל מול גורמים בכירים יותר בהנהגת החמאס בשכם (ביניהם **באסם**) לשם אישור המתווה מראש, וכי יידע אותם בדבר תוצאות הפיגוע הרצחני לאחר ביצועו.

מעורבותו של באסם – לפי המידע הקיים, כעולה מכתב האישום שהוגש בעניינו, וכעולה מהודאתו של המפגע, **באסם** פעל כאיש הכספים של החוליה, והוא היה זה שסיפק את הכספים בהם נעשה שימוש על-ידי **אמג'ד** לשם רכישת כלי הנשק ששימשו את החוליה

בביצוע הפיגוע, כמו גם חלק מהכסף לשם הטיפול הרפואי ברזק. כמו כן, באסם אף נתן אישור מראש להוצאתו לפועל של הפיגוע.

18. נציין, כי בשים לב למעורבות המתוארת לעיל, הוגשו כנגד המפגעים כתבי אישום לבית המשפט הצבאי בשומרון המייחסים להם, בין היתר, מספר עבירות של גרימת מוות בכוונה ונסיון לגרימת מוות בכוונה (המקבילה בדיני האזור לעבירת הרצח בדין בישראל), בשל מעורבותם בפיגוע.

צילום כתב האישום שהוגש כנגד זיד בתיק מס' 3221/15 בבית המשפט הצבאי בשומרון ביום 19.11.15 מצורף ומסומן מ/ש/1.

צילום כתב האישום שהוגש נגד אמג'ד בתיק מס' 3568/15 בבית המשפט הצבאי בשומרון ביום 17.12.15 מצורף ומסומן מ/ש/2.

צילום כתב האישום שהוגש נגד באסם בתיק מס' 3342/15 בבית המשפט הצבאי בשומרון ביום 30.11.15 מצורף ומסומן מ/ש/3.

צילום חומרי החקירה הגלויים בעניינו של זיד מצורף ומסומן מ/ש/4.

צילום חומרי החקירה הגלויים בעניינו של אמג'ד מצורף ומסומן מ/ש/5.

צילום חומרי החקירה הגלויים בעניינו של באסם מצורף ומסומן מ/ש/6.

נציין, כי בידי המשיב חומרים חסויים נוספים בדבר מעורבותם של המפגעים בפיגוע. ככל שבית המשפט ימצא לנכון, יציג המשיב חומרים אלה במעמד צד אחד, ובהסכמת העותרים.

צילום פרפזות בעניין החומר החסוי מצורף ומסומן מ/ש/7.

19. נציין כבר כעת, כי עמדת המשיב היא כי מן הראיות המנהליות, הגלויות והחסויות, שהונחו בפניו, עולה בבירור מעורבותם הענפה של המפגעים בהוצאה אל הפועל של פיגוע הירי אשר במהלכו נרצחו בני הזוג הנקין ז"ל לעיני ילדיהם, המצדיקה את הפעלת הסמכות לפי תקנה 119 בעניין המבנים בהם התגוררו.

השתלשלות ההליכים עובר להגשת העתירה

20. בשל חומרת הפיגוע, ובשל הצורך החיוני להרתיע מפגעים פוטנציאליים מביצוע פיגועי טרור נוספים, החליט המשיב, לפי המלצת שירות הביטחון הכללי, על דעת הדרג המדיני ועל דעת פרקליט המדינה והיועץ המשפטי לממשלה, להפעיל את סמכותו לפי תקנה 119 כלפי המבנים בהם התגוררו המפגעים.

21. ביום 4.2.16 הודע למשפחות המפגעים על כוונת המשיב להחרים ולהרוס את דירות המגורים.

במסגרת ההודעה שנמסרה בעניינו של זיד צוין כי בכוונת המשיב "להחרים ולהרוס את הדירה הצפונית בקומת הקרקע במבנה בשכם המצוי בנ.צ. 714892/3566751 כמסומן בתצלום האוויר המצורף, בו התגורר המחבל זיד זיאד ג'מיל עאמר ת"ז 852547710".

במסגרת ההודעה שנמסרה בעניינו של אמג'ד צוין כי בכוונת המשיב "להחרים ולהרוס את הדירה בקומת הקרקע -2 במבנה בשכם המצוי בנ.צ. 714464/3567587 כמסומן בתצלום האוויר המצורף, בו התגורר המחבל זיד אמג'ד כאדל מוחמד עליוה ת"ז 916525587".

במסגרת ההודעה שנמסרה בעניינו של באסם צוין כי בכוונת המשיב "להחרים ולהרוס את הדירה בקומה החמישית במבנה בשכם המצוי בנ.צ. 710644/3567821 כמסומן בתצלום האוויר המצורף, בו התגורר המחבל באסם אמין מוחמד סאיח ת"ז 901548834".

בכל ההודעות נמסר, כי "צעד זה ננקט הואיל והנדון, נטל חלק בהתארגנות אשר פעלה להוציא לפועל פיגוע טרור ביום 1/10/15, במהלכו נרצחו בני הזוג הנקין ז"ל, כמתואר בכתב האישום אשר הוגש כנגד הנדון והמצורף להודעה זו". כמו כן, בהודעה אף נמסר על האפשרות להשיג בפני המשיב נגד הוצאת צו ההחרמה וההריסה, בטרם תתקבל על ידו החלטה סופית בעניין.

צילום ההודעה על כוונת המשיב בעניין ביתו של זיד מצורף ומסומן מ/ש 8.

צילום ההודעה על כוונת המשיב בעניין ביתו של אמג'ד מצורף ומסומן מ/ש 9.

צילום ההודעה על כוונת המשיב בעניין ביתו של באסם מצורף ומסומן מ/ש 10.

22. ביום 9.2.16 הוגשו בעניינם של זיד ובאסם השגות נגד הכוונה להחרים ולהרוס את המבנים מושא העתירה, וביום 10.2.16 הוגשה ההשגה בעניינו של אמג'ד. בהשגות הועלו טענות בדבר החלטה הפרטנית לנקוט בסנקציה כאמור ביחס לדירת המגורים בה עסקה ההשגה, וכן נגד עצם השימוש בסנקציה לפי תקנה 119, ובדבר מידת האפקטיביות שלה.

צילום ההשגה בעניין המבנה מושא העתירה בג"ץ 1629/16 צורף לעתירה כנספח ע-2.

צילום ההשגה בעניין המבנה מושא העתירה בג"ץ 1631/16 צורף לעתירה כנספח ע'6.

צילום ההשגה בעניין המבנה מושא העתירה בג"ץ 1638/16 צורף לעתירה כנספח ע-2.

23. ביום 23.2.16 נדחו ההשגות בעניין הצווים על-ידי המפקד הצבאי, ומכתבים המודיעים על כך נשלחו אל באי-כוח העותרים. אל המכתבים צורפו צווי החרמה והריסה, תוך שצוין כי מימוש הצו לא יחל בטרם יום 28.2.16.

צילום התשובה להשגה וצו ההחרמה וההריסה בעניינו של זיד מצורף ומסומן מ/ש 11.

צילום התשובה להשגה וצו ההחרמה וההריסה בעניינו של אמג'ד מצורף ומסומן מ/ש 12.

צילום התשובה להשגה וצו ההחרמה וההריסה בעניינו של באסם מצורף ומסומן **מש/13**.

24. ביום 28.2.16 הוגשו העתירות דנן, המופנות כנגד צווי ההחרמה וההריסה שהוצאו.

המבנים בהם התגוררו המפגעים

25. המבנה בו התגורר **זיד** הוא מבנה בן שש קומות, כאשר בכל קומה שתי דירות. דירתו של **זיד** ממוקמת בקומת הכניסה לבניין, בצד הצפוני. בהתאם למידע הקיים בידי המשיב, מרבית המבנה, לרבות דירתו של **זיד**, מצוי בבעלותו של אביו, העותר 1 בבג"ץ 1629/16.

26. המבנה בו התגורר **אמג'ד** הוא מבנה בן תשע קומות, המצוי בבעלותם של שני אחיו של **אמג'ד**. לפי המידע הקיים בידי המשיב, דירתו של **אמג'ד** ממוקמת בקומה 2- (מתחת למפלס הכביש), ובה התגוררו **אמג'ד**, אשתו וילדיהם, תוך שהם משלמים דמי שכירות לאחיו של **אמג'ד**.

27. המבנה בו התגורר **בסאם** הוא מבנה בן שבע קומות. דירתו של **בסאם** ממוקמת בקומה החמישית, והיא נמצאת בבעלותו של **בסאם**.

28. יוער, כפי שאף צוין במסגרת התשובות להשגות שהוגשו בעניין הדירות מושא העתירות, הריסת הדירות תתבצע באופן ידני, באמצעות הריסת מחיצות הדירה, ולאחר מכן, ככל שהדבר יתאפשר, ימולא חלל הדירה בגדר תיל ובחומר מוקתף מסוג פוליאוריתן דו קומפוננטי, לשם הבטחת החרמת הדירה והעדר עשיית שימוש בה.

הטיעון המשפטי

29. הטענות המשפטיות שמעלים העותרים בעתירותיהם אינן חדשות עמנו, והן נדונו ונדחו במסגרת פסקי דין רבים שניתנו בעבר על-ידי בית המשפט הנכבד. בשורת פסקי הדין הנ"ל – **עניין עוואודה**; **עניין קוואסמה**; **עניין אבו ג'מל 2014**; **עניין עכארי**, **עניין חג'אזי ועניין ג'עביס** – שב ואישר בית המשפט הנכבד את ההלכה הפסוקה רבת השנים, ולפיה הפעלת סמכות מכוח תקנה 119 האמורה, בנסיבות מסויימות, היא צעד חוקי, שניתן לנוקטו, הנסמך על הערכתם המקצועית של גורמי הביטחון לפיה יש בצעד זה כדי להרתיע מפגעים פוטנציאליים (ור' גם פסקי הדין בבג"ץ 124/09 **דוויאת נ' שר הביטחון** (פורסם באר"ש, 18.3.09; להלן: "**עניין דוויאת**"); בבג"ץ 9353/08 **אבו דהים נ' אלוף פיקוד העורף** (פורסם באר"ש, 5.1.09; להלן: "**עניין אבו דהים**"); ובג"ץ 5696/09 **מוגרבי נ' אלוף פיקוד העורף - האלוף יאיר גולן** (פורסם באר"ש, 15.2.12; להלן: "**עניין מוגרבי**")).

כמו-כן, **בפסק הדין העקרוני** שניתן ביום 31.12.14 **בעניין המוקד להגנת הפרט**, נבחנו ונותחו הטענות לעומקן, וגם שם נמצא כי דינן להידחות. כאמור לעיל, עתירה בבקשה

לקיים דיון נוסף נדחתה ביום 12.11.15 בהחלטתה של כבוד הנשיאה נאור. עמדת המשיב תפורט להלן.

התשתית הנורמטיבית

הפעלת סמכות ההחרמה וההריסה - כללי

30. הסמכות להורות על החרמתו ואטימתו או הריסתו של מבנה, מכוח תקנה 119 לתקנות ההגנה מוקנית למפקד הצבאי בהיותה חלק מן הדין המקומי.

תקנה 119 לתקנות ההגנה קובעת, בנוסחה האנגלי המחייב, כדלקמן:

"A MILITARY COMMANDER MAY BY ORDER DIRECT THE FORFEITURE TO THE GOVERNMENT... OF ANY HOUSE, STRUCTURE OR LAND SITUATED IN ANY AREA, TOWN, VILLAGE, QUARTER OR STREET THE INHABITANTS OR SOME OF THE INHABITANTS OF WHICH HE IS SATISFIED HAVE COMMITTED ... ANY OFFENCE AGAINST THESE REGULATIONS INVOLVING VIOLENCE OR INTIMIDATION OR ANY MILITARY COURT OFFENCE."...

ובנוסחה בעברית של התקנה:

"מפקד צבאי רשאי להורות בצו שיוחרמו לזכות ממשלת ישראל ... כל בית, מבנה או קרקע השוכנים בכל שטח, עיר, כפר, שכונה או רחוב, שבהם נוכח לדעת כי תושביהם, או מקצת מתושביהם, עברו ... עבירה על התקנות האלה, עבירה שבה כרוכות אלימות או הטלת אימה או עבירה שעליה נדונים בבית-משפט צבאי; ומשהוחרמו כל בית או מבנה או קרקע כנ"ל, רשאי המפקד הצבאי להחריב את הבית או את המבנה או כל דבר הנמצא בבית, במבנה, בקרקע או עליהם. ..."

31. תקנה 119 מסמיכה כאמור את המשיב להחרים ולהרוס או לאטום את כל המבנה שבו מתגורר המחבל עם בני משפחתו. עם זאת, על-פי ההלכה הפסוקה שיצאה מלפני בית המשפט הנכבד, גם כאשר מחליט המשיב לנקוט בסמכות לפי תקנה 119, עליו להפעיל את סמכותו האמורה בצורה סבירה ומידתית, בהתחשב במכלול הנסיבות עליהן עמדה הפסיקה.

על-פי ההלכה הפסוקה, התכלית של הפעלת הסמכות לפי תקנה 119 היא הרתעתית. הסמכות לפי תקנה 119 אינה מופעלת אפוא כעונש בשל הפיגוע שבוצע בעבר, אלא היא מופעלת רק אם המפקד הצבאי מגיע לכלל מסקנה, כי השימוש בסמכות נדרש כדי להרתיע מפגעים פוטנציאליים מפני ביצוע פיגועים נוספים בעתיד – ולתכלית זו בלבד.

נקודת המוצא היא, כי מחבל פוטנציאלי היודע, כי בני משפחתו עלולים להיפגע, אם יבצע את זממו – עשוי להירתע בשל כך מלבצע את הפיגוע שתיכנן. לעיתים, ההרתעה פועלת גם

כלפי בני משפחתו של מפגע, שייתכן ויודעים על תוכניותיו, על מנת לגרום להם שיפעלו למניעת הפיגוע אם יחששו שיבולע לביתם אם לא יעשו כן.

32. על-פי ההלכה הפסוקה, הפגיעה באנשים נוספים המתגוררים בבית מחבל שהוחלט לנקוט לגביו בסמכות לפי תקנה 119 אינה בגדר ענישה קולקטיבית, אלא היא פגיעה נלווית בלבד למטרה ההרתעתית של הפעלת הסמכות.

כך נפסק, למשל, בבג"ץ 798/89 שוקרי נ' שר הביטחון, תק-על 190 (1) 75 (1990), כדלקמן:

"הסמכות הנתונה למפקד הצבאי על פי תקנה 119 אינה סמכות לענישה קיבוצית. הפעלתה לא נועדה להעניש את בני משפחת העותר. הסמכות היא מינהלית, והפעלתה נועדה להרתיע ובכך לקיים את הסדר הציבורי..."

מודעים אנו לכך, כי הריסת המבנה פוגעת בקורת הגג של העותר ואמו. אמת, זו אינה מטרת ההריסה, אך זוהי תוצאתה. תוצאה קשה זו באה להרתיע מבצעים פוטנציאליים של פיגועים, החייבים להבין כי בפעולותיהם הם פוגעים, כמו ידיהם, לא רק בשלום הציבור ובטחונו ולא רק בחייהם של חפים מפשע, אלא גם בשלומם של הקרובים להם עצמם."

כן ראו דבריו של כב' השופט (כתוארו אז) א' מצא, בדעת הרוב בפסק דין שניתן בהרכב מורחב של חמישה שופטים בבג"ץ 6026/94 נזאל נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון, פ"ד מח(5) 338 (1994) (להלן: "עניין נזאל"), כדלקמן:

"ראוי אפוא לחזור ולהטעים את אשר כבר נאמר לא פעם: מטרת השימוש באמצעים הנתונים לסמכות המפקד הצבאי, בהתאם לתקנה 119 (1), בחלקה הנוגע לעניינינו, היא להרתיע מפגעים בכוח מפני ביצועם של מעשים רצחניים, כאמצעי חיוני לקיום הביטחון... הפעלת הסנקציה האמורה יש אמנם גם השלכה עונשית חמורה, הפוגעת לא רק במחבל אלא גם באחרים, לרוב בבני משפחתו הגרים עמו, אך לא זאת היא מטרתה ולא לכך היא מיועדת." [ההדגשה אינה במקור –הח"מ]

33. מערכת הביטחון, בכלל, והמשיב בפרט, ערים ומודעים לחומרה שבהפעלת התקנה 119, הן כאשר פועלה של הסנקציה הוא בלתי הפיך, כגון הריסה, אך גם במקרים בהם מדובר בפעולה הפיכה. המפקד הצבאי מונחה לעשות שימוש בסמכותו להריסת או לאטימת בתים רק באותם מקרים חמורים אשר מעצם טיבם אין במערכות הענישה או ההרתעה ה"רגילות" כדי לשמש הרתעה מספקת וראויה למחבלים ולמפגעים בגוף ובנפש.

34. הפעלת הסנקציה של הריסת או אטימת בית היא **פועל יוצא של נסיבות הזמן והמקום**. בה במידה לפני הטרור משתנים מעת לעת, כך מחויב המשיב לפעול בהתאמה ובמידת הנדרש, תוך שינוי האמצעים הננקטים כדי לקדם פני הרעה ולהצמיחה, במהלך מלחמתה של ישראל בפעילות החבלנית הרצחנית העוינת. לעניין זה כבר פסק בית משפט נכבד זה מפי כב' הנשיא שמגר בבג"ץ 358/88 האגודה לזכויות האזרח נ' אלוף פיקוד המרכז, פ"ד מג(2) 529, 539 (1989), כדלקמן:

"מניעת מעשי אלימות היא תנאי לקיום הביטחון והסדר הציבורי. אין ביטחון ללא אכיפת החוק, ואכיפת חוק לא תצלח ולא תהיה יעילה, אם איננה נושאת בחובה גם השפעה מרתיעה. היקפם של צעדים הננקטים לאכיפת החוק הוא בכל מקרה פועל יוצא של חומרת העבירה, של תדירות ביצועה ושל מהותם של מעשי העבירה המבוצעים. אם מתרבים, למשל, מעשי רצח של אנשים בשל מגעיהם עם השלטונות הצבאיים, או אם מבוצעות התקפות שנועדו להביא לשריפתם של בני אדם או של רכוש כדי לזרוע אימה ופחד, מתחייבת הפעלה תדירה ומחמירה יותר של החוק. דברים אלה נכונים בכל אתר, ושטחי ממשל צבאי אינם יוצאי דופן מבחינה זו; נהפוך הוא, קיום הסדר והביטחון ושמירתו הלכה למעשה, הם לפי המשפט הבינלאומי הפומבי, מתפקידיו המרכזיים של הממשל הצבאי."

כן נקבע בפסק הדין העקרוני בעניין המוקד להגנת הפרט, בחוות דעתו של כבי השופט סולברג, כי:

"לדאבון הלב, איננו חיים בהשקט ובבטחה. השלום הוא משאת נפש, אך עוד חזון למועד. צה"ל, משטרה ושאר כוחות הבטחון נאלצים להתמודד עם רשע, טרור רצחני, שאינו מקדש את החיים, אלא סוגד למוות. עד כדי כך הגיעו מעשי זוועה של מחבלים וטרוריסטים, שהם נכונים למות "מות קדושים", ובלבד שיקחו עמיהם יהודים שאולה. לא דומה שעת מלחמה לעת שלום מבחינת הדיו החל... לא זו אף זו: גם במושגי המותר והאסור במלחמה בין העמים חלו תמורות חשובות... עם כל הזהירות המתחייבת ומקדמי הבטחון, ברי כי לשעת סכנה ומלחמה נועדו דינים מיוחדים, ובחסותם אין מניעה מוחלטת מפני פגיעה סביבתית. שעת מלחמה היא אתגר מוסרי. הכלים המשמשים את הלוחמים בשדה הקרב, ונחוצים להצלחה במשימותיהם, הם כלי קטל והרס, אשר ברגיל סותרים את ערכי המוסר ואת זכויות האדם... לעת מלחמה נועדו מצוות מיוחדות על מנת להתמודד עם משברים מוסריים ורוחניים"

[ההדגשות אינן במקור – הח"מ]

35. מאחר שהסמכות לפי תקנה 119 מופעלת בתגובה לפעילות חבלנית, אין להתפלא על כך, כי היקף הפעלתה במהלך השנים היה ביחס ישיר להיקפם של האירועים החבלניים ולמידת חומרתם. כך, בשנים בהן התקפות הטרור פחתו, היתה הפעלת הסמכות לפי התקנה נדירה יותר, ואילו בתקופות בהן אירועי טרור הפכו ל"סגרה יום-יומית", נאלצו כוחות הביטחון להגיב בדרך של הפעלת התקנה בתדירות רבה יותר, מתוך מגמה להרתיע ולגדוע את נגע הטרור, פן יתרחב הנגע ויתפשט עוד יותר.

36. כאן המקום לחזור ולציין, כי נקיטת צעדים לפי תקנה 119, מבוססת, בראש ובראשונה, על שורה של איזונים. איזון בין חומרת המעשה החבלני לבין היקף הצעד הננקט; איזון בין הפגיעה הצפויה במשפחת המפגע לבין הצורך בהרתעת מפגעים פוטנציאליים עתידיים; איזון בין זכותו הבסיסית של כל אדם לקניינו לבין זכותו וחובתו של השלטון לשמור על הביטחון והסדר הציבורי, ועל שלומם וביטחונם של תושבי ישראל ואזרחיה.

37. כך, במסגרת איזונים אלה, נשקלת חומרת מעשיו של המפגע; נסיבות הזמן והמקום; זיקת המגורים של המפגע לבית; גודלו של הבית; השפעת הפעלת האמצעי על אנשים אחרים; שיקולים הנדסיים, וכיוצא באלה שיקולים נוספים. רק לאחר שקלול, בחינה ואיזון של כלל השיקולים הצריכים לעניין כפי שהם רלוונטיים לנסיבות המקרה יגיע המפקד הצבאי להחלטה אם להפעיל אמצעי של החרמה והריסה, ולחלופין אטימה של מבנה, ובאיזה היקף (ראו, למשל, פסק הדין **בעניין נזאל**).

38. לפני כעשר שנים, עת פחתו מעשי הטרור, המליץ צוות חשיבה בראשות אלוף אודי שני, במסגרת עבודה שנקראה: "חשיבה מחודשת לעניין הריסות בתים", על צמצום השימוש בתקנה 119 כשיטה, עד כדי הפסקה, תוך שימור האמצעי האמור במקרה של שינוי נסיבות קיצוני.

ואכן, בעקבות גידול משמעותי במעורבות של תושבי מזרח-ירושלים בטרור בין השנים 2008-2009, הוציא מפקד פיקוד העורף שלושה צווים מתוקף סמכותו לפי תקנה 119, שכוונו נגד בתיהם של המפגע בישיבת מרכז הרב ומפגעים בשני פיגועי דריסה בירושלים. שלוש העתירות שהוגשו לבית המשפט הנכבד נגד צווים אלה - **עניין אבו דהים, עניין דוויאת, עניין מוגרבי** - נדחו.

באיו"ש לא נעשה שימוש כלל בסמכות לפי תקנה 119 בשנים 2005 עד 2013, עד שבשנת 2014, החליט המפקד הצבאי לעשות שימוש בתקנה 119, וזאת בעקבות החמרה ניכרת במצב הביטחוני, שהתבטאה בעליה במספר הפיגועים הכללי ופיגועי הטרור העממי, וכן במספר הנפגעים הישראליים. כאמור לעיל, עיקר פעילות הטרור **בשנתיים האחרונות** היתה, ומוסיפה להיות, מובלת בידי התארגנויות מקומיות, ובידי מפגעים בפרופיל של "מפגע בודד". זאת, במקביל למאמציהם של ארגוני הטרור להוציא אל הפועל פיגועים מטעמים. עוד כאמור, העליה התלולה בפעילות הטרור בחודשים האחרונים, בהיקפים ובחומרתם, משקפת את המגמה הביטחונית השלילית הנמשכת הן באיו"ש הן בירושלים.

39. בעקבות ההחמרה הניכרת במצב הביטחוני בשנתיים האחרונות שב המפקד הצבאי לעשות שימוש בסמכות המוקנית מכוח תקנה 119, הן על פי הדין בישראל הן על פי הדין באיו"ש. במסגרת זו הופעלה הסמכות לפי תקנה 119 כלפי ביתו של המחבל שרצח את נצ"מ ברוך מזרחי בערב ליל הסדר (**עניין עואודה**); כלפי המבנים שבהם התגוררו המחבלים שחטפו ורצחו את שלושת הנערים (**עניין קוואסמה**); כלפי ביתו של המחבל שביצע פיגוע דריסה בתחנת הרכבת הקלה בגבעת התחמושת ביום 22.10.14, במסגרתו נהרגו תינוקות ותיירת (הבית נהרס לאחר שהמשפחה לא הגישה עתירה לבית המשפט); כלפי ביתו של אחד המחבלים שביצע את הטבח בבית הכנסת בהר נוף (עניינו נדון בבג"ץ 8066/14); כלפי המחבל אשר ביצע פיגוע דריסה באיזור שיחי ג'ראח ביום 4.8.14 בו נהרג תלמיד ישיבה (עניינו נדון בבג"ץ 7238/14 - **עניין ג'עביס**); כלפי ביתו של המחבל הנוסף שביצע את הטבח בבית הכנסת בהר נוף (עניינו נדון בבג"ץ 8070/14); וכלפי ביתו של המחבל אשר ביצע את פיגוע הירי שכוון כנגד מר יהודה גליק (עניינו נדון בבג"ץ 8024/14 -

עניין חג'אזי, שם הוחלט לבסוף על אטימת חדרו של המחבל. כן נהרס ביתו של המחבל שביצע פיגוע דריסה בתחנת רכבת הקלה "שמעון הצדיק" בירושלים (עניינו נדון בבג"ץ 8025/14).

כמו-כן, בעת האחרונה מומשה הריסת בתי מחבלים נוספים אשר היו מעורבים ברצח בני הזוג הנקי, ברצח מלאכי רוזנפלד וברצח דני גונן (העתירות שנידונו בעניין **חאמד** וכן בבג"ץ 7220/15); נהרס ביתו של המחבל אשר רצח את הרב נחמיה לביא ז"ל והחייל אהרון בנט ז"ל וכן פצע את אשתו של הרב לביא ז"ל ובנם הפעוט (עניינו נדון בבג"ץ 8567/15 ובבג"ץ 8782/15); נהרס ביתו של המחבל אשר רצח את ישעיהו קרשבסקי ז"ל ופצע נוספים (עניינו נדון בבג"ץ 8150/15); וכן נהרס ביתו של אחד המחבלים אשר ביצעו את הפיגוע הרצחני בקו 78 בשכונת ארמון הנציב שבירושלים במהלכו נרצחו 3 אנשים ונפצעו נוספים (עניינו נדון בבג"ץ 8154/15 ובג"ץ 8156/15) בשבועות האחרונים, נהרסו שני בתים נוספים – ביתו של המחבל אשר ביצע פיגוע ירי ודריסה בסמוך לאלון שבות, בו נרצחו הרב יעקב זון, עזרא שוורץ ושאדי ערפה ז"ל, וכן נפצעו שבעה נוספים (עניינו נדון בבג"ץ 967/16); וביתו של המחבל אשר ביצע פיגוע דקירה בדרום תל אביב, בו נרצחו אהרון יסייב וראובן אבירם ז"ל, ונפצע אדם נוסף (עניינו נדון בבג"ץ 968/16).

40. אשר לאפקטיביות השימוש בסמכות מכוח תקנה 119 לצורך הרתעה, נבקש להפנות לפסק הדין בעניין **חאמד** (בג"ץ 7040/15) מיום 12.11.2015, בו הכריע בית המשפט בענין זה. וכך נפסק מפי כב' הנשיאה נאור:

"לאחר עיון בחומר החסוי דעתי היא, כי בשים לב לכך שעד התקופה האחרונה כמות הריסת הבתים הייתה מצומצמת יחסית, די במה שהוצג לנו כדי להביא לכלל מסקנה שאין מקום לעת הזו להתערב בהחלטת המפקד הצבאי והדרג המדיני (שהחומר הובא לידיעתו), שלפיה הריסת בתים אכן מהווה גורם מרתיע למחבלים פוטנציאליים החוששים לפגיעה בבני משפחתם. כפי שציין השופט ע' פוגלמן בעניין סידר, [...] למעשה, אם הריסת בית מחבל פלוני תרתיע מחבל אלמוני מפני פגיעה בחיי אדם, אזי נאמר כי השיג האמצעי הנבחר תועלת שהיא אולי הנעלה ביותר מכל התועלות שניתן להעלות על הדעת" (שם, פסקה 3). בהתאם לזאת, החומר שהוצג לנו הניח את דעתי, שחשש לפגיעה בבתי משפחות המחבלים יוצר הרתעה אצל מחבלים בכוח. לפיכך, חרף הספקות שהובעו לאחרונה בפסיקה ובספרות ביחס לכוח ההרתעה של הריסת בתים, לא ראיתי מקום לסטות מההלכה הפסוקה, שמצאה כי ככלל אין הצדקה להתערב בהחלטת הרשויות המוסמכות לעשות שימוש באמצעי זה". [ההדגשות אינן במקור – הח"מ]

41. כמוזכר לעיל, ביום 31.12.14 ניתן פסק דינו של בית המשפט הנכבד (כב' המשנה לנשיאה רובינשטיין, כב' השופטת חיות, כב' השופט סולברג) בעתירה העקרונית בעניין **המוקד להגנת הפרט** (בג"ץ 8091/14). בפסק דין זה נדחתה עתירה עקרונית של ארגוני זכויות אדם אשר ביקשו כי בית המשפט הנכבד יצהיר שהשימוש בתקנה 119 אינו חוקי ונוגד את הדין הבינלאומי ואת המשפט הפנימי הישראלי. בפסק הדין בעתירה העקרונית נדחו

טענות העותרים שם, ובכלל האמור גם הטענות כי הריסת בתים עולה כדי עונש קולקטיבי אסור, וסותרת את כללי המשפט הבינלאומי המנהגי ואת כללי המשפט הפנימי הישראלי.

בפסק דינו של כב' המשנה לנשיאה רובינשטיין, נקבע, בין היתר, כי "לא מצאנו לפתוח מחדש שאלות שהוכרעו על ידי בית משפט זה, גם אם ההנמקה אינה מניחה את דעת העותרים"; וכן כי "תכלית תקנה 119 היא הרתעתית, לא עונשית; מטרתה ליתן בידי המפקד הצבאי כלים שיוכלו ליצור הרתעה אפקטיבית, תכלית שקשה לחלוק על חשיבותה כשלעצמה [...]. אשר לשאלה האם יהיה בהרס המבנה הקונקרטי כדי ליצור הרתעה אפקטיבית, נקבע כי אין בית משפט זה בא בנעליה של מערכת הביטחון, לה מסור שיקול הדעת לקבוע אימתי האמצעי יעיל ויש לעשות בו שימוש לשם השגת מטרת ההרתעה".

כבוד השופט סולברג, בפסק דינו, קבע כי "שוכנענו כי בהתקיים אמות המידה החוקתיות והפסיקטיות, מדובר בהכרח בל יגונה. אין בעצם הפגיעה בבני משפחת מחבל כדי לעשות את הריסת הבית לבלתי-חוקית, גם על פי כללי המשפט הבינלאומי"; וכן כי "החשש מפני הרס ביתה, נועד לרתום את משפחת המחבל הפוטנציאלי לממש את השפעתה לכיוון הרצוי, להניעה מלהעמיד לרשותו את מעגל התמיכה בקרוב, ובכך להטותו מלחבור לטרור או לממשו. הנה כי כן, ההרתעה תורמת, ולו גם במעט. המעט הזה, בנסיבות הזמן והמקום, עשוי לעיתים להיות גורם מכריע; לשבט או לחסד".

כבוד השופטת חיות קבעה בפסק דינה, כי "דומני כי קשה לסווג הריסת בית של מפגע בענישה קולקטיבית במובנה המקובל, גם אם מביאים בחשבון כי כתוצאה מהריסת ביתו נפגעים גם בני משפחתו המתגוררים באותו הבית...".

מו הכלל אל הפרט – הצורך הביטחוני

42. על-פי חוות דעת גורמי הביטחון וכלל הנתונים שנאספו על ידם, ניכרת, החל משנת 2013, מגמה מתמשכת של עליה בפעילות הטרור (ביחס לשנים שקדמו לה). הדבר מתבטא בעליה במספר הפיגועים הכללי ופיגועי הטרור העממי, וכן במספר הנפגעים הישראלים כתוצאה מפעילות טרור. עיקר פעילות הטרור בעת האחרונה היתה, ומוסיפה להיות, מובלת בידי התארגנויות מקומיות, ובידי מפגעים בפרופיל של "מפגע בודד". זאת, במקביל למאמציהם של ארגוני הטרור להוציא אל הפועל פיגועים מטעמים.

העלייה התלולה בפעילות הטרור בשנתיים האחרונות, בהיקפם ובחומרתם, משקפת את המגמה הביטחונית השלילית הנמשכת הן באיו"ש הן בירושלים.

43. מגמה זו משתקפת היטב בנתוני הטרור שהצטברו החל מתחילת שנת 2013 ועד לימים אלו. כך, בשנת 2013 נרשמו כ-1,403 פיגועים; בשנת 2014 נרשמו כ-2,216 פיגועים; בשנת 2015 נרשמו כ-2,403 פיגועים; ונכון ליום 22.2.16, בחלוף כחודש וחצי בלבד מאז החלה

השנה הנוכחית, נרשמו 293 פיגועים. כמו כן, החל משנת 2013 ועד היום, נרשמה עליה חריגה במספר ההרוגים הישראלים כתוצאה מפיגועי טרור שיצאו מאיו"ש ומירושלים.

44. הנתונים מעידים על כך שמתחילת שנת 2014, ובמהלך שנת 2015 ותחילת שנת 2016, ניכרת עלייה תלולה בפיגועים שבוצעו במתווים חמורים, בהם נהרגו אזרחים או שנעשה בהם שימוש בנשק חם, וכן בניסיונות לבצע פיגועים חמורים.

נספח המביא דוגמאות הממחישות את ההסלמה הכרונולוגית במהלך שנת 2015 בכמות הפיגועים וחומרתם, עד ליום 10.3.16 מצורף ומסומן מש/14.

45. מעיון בנספח המצורף כ-מש/14 עולה באופן ברור, כי החודשים האחרונים מתאפיינים בשורה ארוכה של פיגועים, כאשר כמעט מידי יום ביומו מתרחשים פיגועים ברחבי מדינת ישראל ואיו"ש.

46. לעמדת המשיב, הנתונים דלעיל, מצביעים על שינוי נסיבות משמעותי ועל הסלמה בהיקף, בעוצמה וברמת הטרור הרצחני המחייבים נקיטת אמצעים להרתיע מפגעים פוטנציאליים מלבצע פיגועים בכלל, וכדוגמת אלו אשר בוצעו לאחרונה, בפרט.

47. חשוב לציין, כי חלקם של הנתונים המפורטים לעיל אודות ההחמרה במצב הביטחוני במרחב איו"ש, נמסרו לבית המשפט הנכבד עוד במסגרת ההליכים בעניין חמאד (שנדון בחודש אוקטובר 2015 האחרון), ועל בסיסם קבע בית המשפט הנכבד כי (פסקה 24 לפסק הדין בעניין חמאד):

"כפי שנקבע בפסיקה, תכלית התקנה היא תכלית הרתעתית, ולא עונשית. תכלית זו הוכרה כתכלית ראויה (לביקורת על גישה זו ראו, למשל: דוד קרצ'מר "ביקורת בג"ץ על הריסתם ואטימתם של בתים בשטחים" ספר קלינגהופר על המשפט הציבורי 305, 314, 319-327 (1993); עמיחי כהן וטל מימון "עלות ללא תועלת במדיניות הריסת הבתים: בעקבות בג"ץ 4597/14 מוחמד חסאן חליל עואודה נ' המפקד הצבאי לאזור הגדה המערבית" המשפט ברשת מבזקי הארות פסיקה 31, 5, 11-21 (2014)). הריסת בתים היא אמנם בגדר צעד חריף וקשה – בעיקר משום פגיעתו בבני משפחתו של המחבל אשר לעתים לא סייעו בידו ולא ידעו על תכניותיו. ואכן, "[...] מעיקה היא הפגיעה בבן משפחה – שלא חטא ולא עָה – על אובדן קורת-גג מעל ראשו, בניגוד למושכלות ראשוניים" (עניין המוקד להגנת הפרט, פסקה 3 לפסק דינו של חברי השופט נ' סולברג). אולם, בהינתן הכוח ההרתעתי בשימוש בתקנה, לעתים אין מנוס מלעשות בה שימוש (ראו, למשל: בג"ץ 6288/03 סעאדה נ' אלוף פיקוד העורף, פ"ד נח(2) 289, 294 (2003)). על כן, נקבע בפסיקתו של בית המשפט זה, כי כאשר המעשים המיוחסים לחשוד הם חמורים במיוחד, ייתכן שיהיה בכך די כדי להצדיק שימוש בסנקציה החריגה של הריסת ביתו, וזאת מתוך שיקולי הרתעה (ראו: בג"ץ 8066/14 אבו ג'מל נ' מפקד פיקוד העורף, פסקה ט לפסק דינו של השופט א' רובינשטיין (31.12.2014) (להלן: עניין אבו ג'מל); בג"ץ 10467/03 שרבאתי נ' אלוף פיקוד העורף, פ"ד נח(1) 810, 814 (2003) (להלן: עניין

שרבאתי)). כאלה הם כל המקרים מושא הצווים שלפנינו, אשר ענינם בפיגועים אכזריים, שבהם נרצחו אזרחים ישראלים בדם קר. כל זאת, על רקע המציאות הביטחונית הקשה, בה מדי יום מתבצעים לצערנו פיגועים וניסיונות פיגועים המכוונים נגד אזרחי ותושבי ישראל. [ההדגשות אינן במקור – הח"מ]

48. זאת ועוד, בפסק הדין העקרוני בעניין המוקד להגנת הפרט, נקבע על ידי כבוד השופטת חיות כי:

"גל הפיגועים האחרון שתחילתו בחטיפתם ורציחתם של שלושת הנערים ז"ל והמשכו במעשי הרג וטבח תכופים של אזרחים תמימים, עוברי אורח ומתפללים בבית כנסת, סימו אף הוא שינוי מצב קיצוני המתאפיין במפגעים ממזרח ירושלים, שהצריך הפעלה מחדש של אמצעי זה. אך מצבי קיצון אלה אסור שישכיחו מאיתנו את הצורך עליו עמד חברי לשוב ולבחון מעת לעת ולעורר ספקות ושאלות באשר לתוקף החוקתי של כלי הריסת הבתים על פי מבחני פיסקת ההגבלה." [ההדגשות אינן במקור – הח"מ]

הנה-כי-כו, המשיב יטען, כי על רקע גל הפיגועים הרצחניים שאירעו לאחרונה, יש צורך ממשי בנקיטת פעולות הרתעה על מנת להרתיע מפגעים פוטנציאליים מביצוע פיגועים, במיוחד במתווה של "מפגע בודד", דוגמת המקרה דנו.

49. לאור כל האמור, הערכתם המקצועית של גורמי הביטחון – לה שותפים גם ראש הממשלה, שר הביטחון והרמטכ"ל – היא כי חיוני כיום ליצור הרתעה מקסימאלית מפני ביצוע פיגועים נוספים.

המשיב יוסיף ויטען, כי ההחלטה על הפעלתה של הסמכות לפי תקנה 119 נגד הדירות בהם התגוררו המפגעים במקרה דנן נעשתה, בין היתר, בשים לב לחומרת מעשיהם של המפגעים, אשר היו מעורבים, כאמור לעיל, בהתארגנות שהוציאה אל הפועל את הפיגוע בו נרצחו בני הזוג הנקין ז"ל לעיני ילדיהם. עמדת המשיב היא שחיוני עד מאד להרתיע ככל הניתן מביצוע פיגועים קטלניים נוספים במתווה זה בעתיד.

50. בית המשפט הנכבד כבר נדרש בעבר לצורך שרואים האחראים על ביטחון המדינה בהפעלת הסמכות לפי תקנה 119 בתקופה בה מתרבים פיגועי הטרור – כאשר קיים צורך מוגבר בהרתעתם של מפגעים נוספים וזאת על מנת להפסיק את גל הטרור הגואה. נבקש להפנות בהקשר זה לדבריה של כב' השופטת (כתוארה אז) נאור בעניין אבן דהים, המחבל (תושב מזרח ירושלים) שביצע את פיגוע הרצח בישיבת מרכז הרב, כדלקמן:

"הנה כי כן, האפשרות של שינוי מחדש של המדיניות היתה קיימת עוד במועדים בהם נמחקו העתירות השונות. זאת ועוד, המשיב טוען כי על פני הדברים ברור כי מדובר בענייננו במקרה קיצוני בחומרתו, אשר גם לפי המדיניות שקבע הרמטכ"ל בתחילת שנת 2005 בהתאם להמלצת צוות החשיבה, ניתן יהיה לשקול לגביו עשיית שימוש בסמכות לפי תקנה 119.

על כן, כך טוען המשיב, די בכך בלבד כדי להביא לדחיית טענת העותרים בנושא שינוי המדיניות.

11. עמדתנו היא שאין מקום להתערב בשינוי המדיניות של המשיב. המדיניות החדשה-ישנה נסמכת על חוות הדעת האמורה של שירות הביטחון הכללי ושותפים לה גם הרמטכ"ל ושר הביטחון. אכן, מותר לרשות לשנות מדיניות ובוודאי מותר לה לשנותה עם שינוי הנסיבות. כפי שנקבע בפסיקתו של בית משפט זה בעבר, בית המשפט אינו נוטה להתערב בהערכת גורמי הביטחון בדבר האפקטיביות של השימוש באמצעי של הריסת בתים או אטימתם כגורם המרתיע אחרים. כד הוא גם כשלפני שנים אחדות חל שינוי במדיניות בעקבות המלצות צוות החשיבה בראשות האלוף שני. כפי שצינו לעיל נקבע בפסיקה לא אחת כי לא ניתן לערוך מחקר מדעי שיוכיח כמה פיגועים נמנעו וכמה נפשות ניצלו כתוצאה מנקיטת האמצעי האמור. לעניין זה לא השתנה דבר. אכן, המציאות השתנתה וגם עוצמת האירועים השתנתה. המסקנות מכד הן עניין מובהק להערכת גורמי הביטחון. [ההדגשה אינה במקור – הח"מ]

זאת ועוד. לעניין זה, נפנה אף לדבריו של כבוד השופט נ' סולברג בפסק הדין העירוני בעניין המוקד להגנת הפרט, כדלקמן:

"הלכה למעשה, לעת הזאת נוהג הפיקוד הצבאי באופן מתון, שקול ומדוד במימוש הסמכות... בעשור האחרון, למן שנת 2005 מימש המפקד הצבאי את סמכותו הנדונה פעמים אחדות בלבד: בשנים 2008-2009, בעקבות גל טרור בבירה, מומשה הסמכות כלפי מבני-מגורים במזרח ירושלים פעמיים... בקיץ שנת 2014 מומשה הסמכות לפי תקנה 119 כלפי ארבעה מבנים (בית רוצחו של נצ"ם ברוך מזרחי ז"ל, והבתים שבהם התגוררו שלושת חברי החוליה שחטפו ורצחו את שלושת הנערים גיל-עד שעאר, נפתלי פרנקל ואיל יפרח ז"ל). החמרה ניכרת במצב הביטחוני חייבה זאת... מדובר אפוא בכמות מועטה, ולא ב"ענישה קולקטיבית" עסקינן".

הדברים האמורים, יפים הם לענייננו ככתבם וכלשונם.

51. לאור כל האמור לעיל, המשיב יטען כי אין עילה משפטית להתערב בהחלטתו לעשות שימוש בסמכות לפי תקנה 119 כלפי ביתם של המפגעים.

52. עמדת המשיב היא, כי מדובר בהחלטות על-פי סמכות הנתונה למשיב בחקיקה ראשית; שנועדה לתכלית ראויה – קרי הרתעת מפגעים נוספים מביצוע פיגועי טרור נוספים; ושהופעלה לעת הזו, בנסיבות של גל טרור גואה, חוזר ונשנה, בצורה מידתית וסבירה.

התייחסות לטענות העותרים

53. המשיב יטען כי דין כלל טענות העותרים להידחות. ונפרט.

54. אשר לטענה המועלית על ידי העותרים היא כי ההחלטה על ההחרמה ואטימת דירת המחבל מהווה ענישה קולקטיבית ופגיעה בחפים מפשע, וכי היא מנוגדת להוראות המשפט הבינלאומי.

55. לעניין זה נשיב, ראשית, כי בהתאם להלכה הפסוקה השימוש שנעשה בתקנה 119 הוא לתכלית הרתעתית, וכי אין לראות בו אך בשל כך שבני משפחת המחבל יפגעו מן הצעד האמור משום ענישה קולקטיבית, והדברים הובאו לעיל באריכות, מפסיקת בית המשפט הנכבד.

שנית, על-פי ההלכה הפסוקה, מודעותם או סיועם של בני המשפחה לכוונתו של המחבל לבצע את הפיגוע שבשלו הוחלט להפעיל את הסמכות לפי תקנה 119 אינה נדרשת ככזו, לשם גיבוש הסמכות לפי התקנה.

נפנה לכך שטענות דומות לטענה זו של העותרים כבר הועלו ונדחו על-ידי בית המשפט הנכבד פעמים רבות. לעניין זה ראו, למשל, האמור בפסק דינה של כב' השופטת (כתוארה אז) נאור בעניין אבו דהים, כדלקמן:

6. בפסיקה נידונה הטענה, שעלתה גם בעתירה שבפנינו, לפיה אין זה ראוי ואין זה מוסרי שבני משפחתו של המחבל, שלא סייעו בידו ולא ידעו על תוכניותיו, ישאו בעונו. טענה זו עלתה גם היא בעבר ונדחתה. בעניין זה כתב השופט טירקל ב-בג"צ 6288/03 סעאדה נ' אלוף פיקוד העורף, פ"ד נח(2) 289, 294 (2003) (להלן: עניין סעאדה):

"למרות הטעמים המשפטיים, מעיקה מן הבחינה המוסרית המחשבה כי את עונו של המחבל נושאים בני משפחתו, שכלל הידוע לא סייעו בידו ולא ידעו על מעשיו. מועקה זאת שורשה בעיקרון עתיק היומין שבמסורת ישראל שלפיו "לא-יומתו אבות על-בנים ובנים לא-יומתו על-אבות איש בחטאו יומתו" (דברים, כד, טז; והשוו לדברי השופט מ' חשין בבג"צ 2722/92 אלעמרין נ' מפקד כוחות צה"ל ברצועת עזה, פ"ד מו(3) 693, בעמ' 705-706). חז"ל אף באו בטרוניה על דוד המלך שהפר עיקרון זה בכך שלא חס על שבעת בני שאול (שמואל ב, כא, א-יד) וטרחו ליישב את הקושי (יבמות, עט, א). אולם הסיכוי שהרס בית, או אטימתו, ימנע בעתיד שפיכות דמים מחייב אותנו להקשות את הלב ולחוס על החיים, העלולים ליפול קורבן למעשי זוועה של מפגעים, יותר משראוי לחוס על דייריו של הבית. אין מנוס מכך."

7. בדומה נטען לפנינו כי בני משפחתו של המחבל אינם קשורים לפיגוע והאב אף מתנגד לפעולות מעין אלה. לעניין זה די להפנות לדברים שנקבעו ב-בג"צ 2418/97 אבו-פארה נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה ושומרון, פ"ד נא(1) 226 (1997) ול-בג"צ 6996/02 זערוב נ' מפקד כוחות צה"ל ברצועת עזה נו(6) 407 (2002) בהם נפסק כי שיקולי הרתעה מחייבים לעיתים הרתעת מבצעים פוטנציאליים החייבים להבין כי פעולותיהם עלולות לפגוע גם בשלומם של הקרובים להם, וזאת גם כשאין ראיה שבני המשפחה היו מודעים למעשיו של המחבל. [ההדגשות אינן במקור – הח"מ]

בנוסף, כבוד השופט נ' סולברג קבע בסעיף 4 לפסק דינו בפסק הדין העקרוני בעניין המוקד להגנת הפרט כדלקמן:

"אין בעצם הפגיעה בבני משפחת מחבל כדי לעשות את הריסת הבית לבלתי-חוקית, גם על פי כללי המשפט הבינלאומי...אכן, בענישה בפלילים, שלא כמו בהרתעה לפי תקנה 119, המיקוד הוא במי שהורשע בעבירה, ולא בבני משפחתו; אך כפי שצינתי בעניין קואסמה הנ"ל –

"גם בהליכים פליליים שמטרתם עונשית...נפגעים בני משפחה חפים מפשע. מאסר של אדם בגין עבירה פלילית שביצע, בהכרח פוגע ברעייתו, בילדיו, בשאר קרוביו, מבחינת צרכיהם הגשמיים והרוחניים. אין צורך להכביר במילים על החסכים המתלווים תדיר למאסרו של אדם, שבהם נושאים קרוביו"

לשונה של התקנה מלמדת באופן מפורש על התכלית ההרתעתית שביסוד ההחרמה וההריסה או האטימה של בית מגורים. זו כורכת עמה מיניה וביה פגיעה גם בחפים מפשע. אם לא כן, הרתעה מפני פיגועי התאבדות ודומיהם מאין תושג? אין זאת אלא מן הפרות הבאזשים של הטרור הרצחני, שמוכרחים אנחנו באופן הזה לקדם ההרתעה מפני מעשים מזויעים מעין אלו שתוארו בעתירות הפרטניות; קרי, גם בפגיעה בבני משפחות המחבלים. ודוק: בפגיעה רכושית עסקינן, לא בפגיעה גופנית. הריסת הבית מונחת על כך המאזניים, כשמנגד, על כף המאזניים השנייה נשקלת הצלת חיים."

עוד ראו, דברי כב' המשנה לנשיא (כתוארה אז) נאור בעניין עואודה (בסעיף 22 לפסק הדין):

"22. את גישת בית המשפט ביחס לסוגיה ניתן לסכם בדבריו של השופט י' טירקל בפרשת סעאדה, שצוטטו שוב ושוב:

"מעיקה מן הבחינה המוסרית המחשבה כי את עווננו של המחבל נושאים בני משפחתו, שככל הידוע לא סייעו בידינו ולא ידעו על מעשיו [...] אולם הסיכוי שהרס בית, או אטימתו, ימנע בעתיד שפיכות דמים מחייב אותנו להקשות את הלב ולחוס על החיים, העלולים ליפול קורבן למעשי זוועה של מפגעים, יותר משראו לחוס על דייריו של הבית. אין מנוס מכך" (פרשת סעאדה, עמוד 294. ראו גם פרשת אבו דהים, פסקאות 6-7 לפסק דיני). [ההדגשה אינה במקור – הח"מ]

וכן ראו דברי כב' השופט דנציגר בעניין קואסמה (בסעיף 24 לפסק הדין):

"יוצא, כי אין בעובדה כי הפעלת הסמכות לפי תקנה 119 פוגעת בזכויותיהם של חפים מפשע כדי למנוע מן המפקד הצבאי מלהפעיל את הסמכות הנתונה לו בתקנה זו. אולם, על מנת להצדיק הפעלה של הסמכות לפי תקנה 119 על המפקד הצבאי להראות כי קיים צורך צבאי ממשי בהרתעה, כי הפעלת הסמכות אכן תיצור בפועל את ההרתעה הרצויה וכן כי הפעלת הסמכות תתבצע באופן מידתי."

ראו גם בג"ץ 2418/97 אבו פארה נ' מפקד כוחות צה"ל באזור יהודה והשומרון, פ"ד נא(1), 226 (1997); בג"ץ 6996/02 זערוב נ' מפקד כוחות צה"ל ברצועת עזה, פ"ד נו(6) 407 (2002).

56. המשיב יטען, כי די בהלכה הפסוקה שהובאה לעיל כדי לדחות את טענות העותרים במישור זה של הדברים.

57. אשר לטענה כי הפעלת הסמכות לפי תקנה 119 נוגדת את המשפט הבינלאומי, נשיב כי טענה זו נדחתה באופן מפורש בפסק הדין בעניין המוקד להגנת הפרט, שם נקבע כדלקמן:

"אין להלום את טענת המבקשים כי כל הריסה שהיא, קטנה כגדולה וללא תלות בנסיבות הקונקרטיות, עולה בהכרח כדי עונש קולקטיבי האסור כאמור מכוח סעיף 33 לאמנת ג'נבה הרביעית... כך גם לגבי האיסור על הריסת בתים המופיע כאמור בסעיף 53 לאמנת ג'נבה הרביעית; איסור זה מסויג בכך שבמקרה בו הפעולה נחוצה מטעמים צבאיים, אין היא אסורה על פי הסעיף... השאלה היא כאמור שאלה של מידתיות, וכבר הובהר כאן כי אין לעשות שימוש לא מידתי בסמכותו של המפקד הצבאי, באופן אשר יעלה כדי ענישה קולקטיבית האסורה במשפט הבינלאומי". [שם, בסעיף כ"ג לפסק דינו של כב' השופט (כתוארו אז) רובינשטיין]

וכך נקבע בעת האחרונה בפסק הדין בעניין חמאד:

"אכן, שעה שפעולות הטרור אינן מבחינות בין חיל לאזרח ובין שעת מלחמה לעת שלום; כאשר כל אדם, בחזית ובעורף כאחד, הוא מטרה; כאשר כל פלי יוצר לנשק יצלח, כשלאבוננו הופכים המפגעים אתיהם לחרבות ומזמרותיהם לחניתות (השוו ישעיהו נד, יז; ב, ד) – הציפייה מצד המדינה להמשיך ולדבוק בהבחנות הדיכוטומיות שיצר המשפט הבינלאומי עלולה לכבול את ידיה במלחמתה בטרור, ולסכן את בטחון אזרחיה (וראו מודריק-אבן חן, עמוד 109 ואילך).

(ב) מצב הדברים לעת הזאת, משפיע באופן ישיר על הפרשנות שיש ליתן למשפט הבינלאומי. איננו יכולים לפרש את האמנות הבינלאומיות שקיבלה על עצמה מדינת ישראל במנותק מן ההיבט הקונקרטי של המלחמה בטרור שלדאבון הלב אנו מצויים בה, ומבלי לתת את הדעת על הדילמות הערכיות הייחודיות לה מצד אחד, ועל הצרכים הבטחוניים שהיא מעוררת מצד שני." [שם, בסעיף 3 לפסק דינו של כבוד השופט נ' סולברג]

58. עוד טוענים העותרים כי מעורבותם פיגוע לא הוכחה ברמה הנדרשת לצורך השימוש בתקנה 119, משטרם נקבעה אחריותם במסגרת ההליך הפלילי. אף דינה של טענה זו להידחות.

ראשית, כפי שצויין בתשובות להשגות, וכפי שפורט לעיל, בעניינם של שלושת המפגעים קיימות ראיות מנהליות, לרבות הודאותם, המבהירות את מעורבותם בהוצאת הפיגוע אל הפועל.

נזכיר, כי **מעורבותו של זיד** באה לידי ביטוי בכך שהוא היה "פותח הציר" בו נסעו לאחר מכן מבצעי הפיגוע, וכי לאחר ביצוע הפיגוע, הסיע אותם, ואף איחסן בביתו לאחר מכן את אחד הנשקים בהם נעשה שימוש בפיגוע.

אשר ל**מעורבותו של אמג'ד**, הרי שזו באה לידי ביטוי הן בגיוס הכספים לשם רכישת כלי הנשק ששימשו את המפגעים בביצוע הפיגוע, ובהעברתם לידיהם; הן במעורבותו בתכנון הפיגוע מלכתחילה; הן בגיוס הכספים לשם הטיפול הרפואי ב**רזק**, אשר נפצע במהלך הפיגוע; והן בפעילותו אל מול גורמים בכירים יותר בהנהגת החמאס בשכם (ביניהם **באסם**) לשם אישור המתווה מראש, ועדכונם בדבר תוצאות הפיגוע הרצחני לאחר ביצועו.

אשר ל**מעורבותו של באסם**, הרי שזו באה לידי ביטוי בהיותו איש הכספים של החוליה, אשר סיפק את הכספים בהם נעשה שימוש על-ידי **אמג'ד** לשם רכישת כלי הנשק ששימשו את החוליה בביצוע הפיגוע, כמו גם חלק מהכסף לשם הטיפול הרפואי ב**רזק**. כמו כן, **באסם** אף נתן אישור מראש להוצאתו לפועל של הפיגוע.

המשיב סבור, כי מעורבות זו של **המפגעים** בהוצאה לפועל של הפיגוע הרצחני בו נרצחו בני הזוג הנקין ז"ל מצדיקה את הפעלת הסמכות מכוח תקנה 119 בעניינם. נזכיר, בהקשר זה, כי אף **ראג'ב**, שותפם של **המפגעים** לביצוע הפיגוע, לא נכח במקום האירוע בעצמו, אך אף בענייני הוגש כתב אישום על גרימת מוות בכוונה, ועתירה שהוגשה כנגד צו ההחרמה וההריסה שהוצא כנגד ביתו נדחתה על ידי בית המשפט הנכבד, ברוב דעות (ראו פסקה 20 לפסק דינו של כב' השופט שהם **בעניין עליה**).

שנית, כידוע, כתב אישום עולה כדי ראיה מנהלית משמעותית, אשר רשות מנהלית רשאית להתחשב בה. ראו בהקשר זה ענין עואודה שהוזכר לעיל, בסעיף 25 לפסה"ד:

"העותרים טענו כי מן הראוי להמתין לסיום משפטו של עואד, ורק אם יורשע – לשקול את הריסת ביתו. ואולם, כפי שפורט לעיל, כבר נקבע בפסיקתנו כי על-מנת להפעיל את הסמכות לפי תקנה 119, די בראיות מנהליות המעידות על כך שבבית המיועד להריסה מתגורר מפגע (ראו: פרשת נזאל, עמוד 343; פרשת שרבאתי, עמוד 815). עמדתי לעיל על הראיות המנהליות כנגד עואד, וביניהן הודעותיו המפורטות של בנו וכתב האישום שהוגש כנגדו. על רקע זה, אין לדעתי מקום להתערב בהחלטת המשיב להורות על הריסת ביתו של עואד, שנשמכה על ראיות מנהליות אלה. אף העותרים לא חלקו בפה מלא על כך". [ההדגשות אינן במקור – הח"מ]

בנסיבות אלה, סבור המשיב כי הראיות המנהליות שנמצאות בידי עומדות ברף הראייתי הנדרש לשם הפעלת הסמכות לפי תקנה 119.

59. אשר לטענות השונות בפי העותרים בנוגע לשימוע, נזכיר את שצוין לעיל, כי הפעלת הסנקציה של הריסת בית היא **פועל יוצא של נסיבות הזמן והמקום**. בה במידה שפני הטרור משתנים מעת לעת, כך מחויב המשיב לפעול בהתאמה ובמידת הנדרש, תוך שינוי האמצעים הננקטים כדי לקדם פני הרעה ולהצמיחה, במהלך מלחמתה של ישראל בפעילות החבלנית הרצחנית העוינת (ראו: **ברק-ארז**, כרך א, 515-518).

בשים לב לאמור, ולשורת הפיגועים שבוצעו בסמוך לביצוע הפיגוע מושא עתירה זו ועד לימים אלו ממש, עמדת המדינה היא כי ישנה חשיבות עליונה בהרתעתם של מפגעים פוטנציאליים נוספים, בין היתר באמצעות הפעלת הסמכות לפי תקנה 119. בנסיבות אלה, פעלה המדינה על מנת להביא לידיעת העותרים את כוונתה להפעיל את סמכותה בהקשר זה בהקדם האפשרי, על מנת שניתן יהיה להפעיל סמכות זו בסמיכות זמנים קרובה ככל האפשר למועד ביצוע הפיגוע. ברי, כי משך הזמן הניתן לעותרים להשיג על כוונת המשיב נגזר אף הוא מן הצורך להפעיל את הסמכות בהקדם, וכי היקף חומר הראיות הנחשף בפניהם כפוף אף הוא לשיקולים נוספים, דוגמת השלב בו מצויה החקירה, שיקולי ביטחון, ועוד (וראו לעניין זה, **עניין עואודה**, פסקאות 6-8 לפסק הדין; **עניין חמאד**, פסקאות 32-34 לפסק דינה של כב' הנשיאה נאור).

60. אשר לטענת העותרים בדבר מידתיות ההחלטה לעשות שימוש בסמכות מכוח תקנה 119 במקרה דנן, הרי שעמדת המשיב היא כי אף דינה להידחות. נבקש להפנות לכך, שטענות דומות בדבר העדר אפקטיביות לכאורה של הפעלת הסמכות לפי תקנה 119, כבר נדונו ונדחו בעבר, פעם אחר פעם.

ראו למשל, **בפסק הדין בעניין קואסמה**, מפי כב' השופט דנציגר:

"ואכן, בהעריכו את הנפקות של שינוי המציאות המבצעית באזור סמכותו, את עוצמת הצורך בהרתעה ואת אפקטיביות הסנקציה לפי תקנה 119 ביצירת הרתעה שכזו, הפעיל המשיב כראוי את סמכותו, ולא נמצא בטענות העותרים טעם שיצדיק התערבות בהחלטה זו".

ובעניין **עואודה**, נפסק מפי כב' המשנה לנשיא (כתוארה אז) נאור:

"אין מקום להתערב בהחלטת המשיב שהגיע עתה לכלל מסקנה כי יש צורך בהרתעה מוחשית, וכי הריסת בית המפגע תיצור הרתעה כזו. כפי שנקבע בפסיקתנו, 'בית המשפט אינו נוטה להתערב בהערכת גורמי הביטחון בדבר האפקטיביות של השימוש באמצעי של הריסת בתים או אטימתם כגורם המרתיע אחרים'... וכן, כפי שצוין לא אחת בפסיקתנו, לא ניתן לערוך מחקר מדעי שיוכיח כמה פיגועים נמנעו וכמה נפשות ניצלו כתוצאה מנקיטת האמצעים של הריסת בתים... המסקנות הנובעות מעוצמתם של האירועים באזור יהודה ושומרון בעת האחרונה הן עניין מובהק למשיב לענות בו" [עניין עואודה, פסקה 24]

ועוד ראו, דברי כב' השופט סולברג בפסק הדין בעניין המוקד להגנת הפרט, לאחר שנסקרו על ידו תובנות ומחקרים שונים ומגוונים בנושא:

"מן המקובץ עולה, כי הריסת בתי מחבלים תוסיף לתחשיב העלות-תועלת שאותו עורך מחבל פוטנציאלי את הידיעה על כך שקרוביו ישלמו מחיר על מעשיו". [סעיף 13 לפסק הדין]

כן ראו: סעיפים 8-11 לפסק הדין בעניין אבו זהים; עניין סידר, פסקאות 2-3 לפסק דינו של כב' השופט עמית.

והדברים יפים לענייננו, ככתבם וכלשונם.

61. אשר לטענת העותרים בדבר הצורך בנתונים אמפיריים, ולספקות בדבר התועלת ההרתעתית הנובעת מהשימוש בתקנה 119, יטען המשיב כי סוגייה זו נדונה בשורה של פסקי דין של בית המשפט הנכבד, חלקם אף מהעת האחרונה, ונדחתה. כך, לאחרונה ממש, נדרש בית המשפט הנכבד לסוגיה זו במסגרת פסק הדין בפרשת **חאמד**, וזאת לאחר שהוצגה בפני המותב הנכבד חוות דעת של שירות הביטחון הכללי המתייחסת לנושא הרתעת מחבלים פוטנציאליים מביצוע פיגועים על ידי שימוש בתקנה 119. וכך קבע בית המשפט הנכבד בעניין זה:

"על רקע דברים אלה, ובשים לב לכך שמאז ניתן פסק הדין בעניין המוקד להגנת הפרט חלפו מספר חודשים, העלינו בפני המשיבים בדיון שאלה אם נעשתה בדיקה כלשהי בנושא. בתשובה לשאלתנו, עמדו המשיבים על כך שבידם חומר חסוי, התומך בטענתם בעניין התועלת הנובעת מהריסת בתי מחבלים (לטענה דומה שהעלתה המדינה בעבר ראו, לדוגמה: עניין אבו סלים, בעמוד 574). בהסכמת באי-כוח העותרים, עיינו כאמור בחומר החסוי במעמד צד אחד. אדגיש, כי החומר שהוצג לנו אינו בגדר "מחקר", אלא מדובר בריכוז מידע. מידע זה מלמד על מקרים לא מעטים בהם נמנעו מחבלים בכוח מלבצע פיגועים עקב חששם מההשלכות על בתיהם שלהם ושל בני משפחתם.

29. לאחר עיון בחומר החסוי דעתי היא, כי בשים לב לכך שעד התקופה האחרונה כמות הריסת הבתים הייתה מצומצמת יחסית, די במה שהוצג לנו כדי להביא לכלל מסקנה שאין מקום לעת הזו להתערב בהחלטת המפקד הצבאי והדרג המדיני (שהחומר הובא לידיעתו), שלפיה הריסת בתים אכן מהווה גורם מרתיע למחבלים פוטנציאליים החוששים לפגיעה בבני משפחתם. כפי שציין השופט ע' פוגלמן בעניין סידר, "[...] למעשה, אם הריסת בית מחבל פלוני תרתיע מחבל אלמוני מפני פגיעה בחיי אדם, אזי נאמר כי השיג האמצעי הנבחר תועלת שהיא אולי הנעלה ביותר מכל התועלות שניתן להעלות על הדעת" (שם, פסקה 3). בהתאם לזאת, החומר שהוצג לנו הניח את דעתי, שחשש לפגיעה בבתי משפחות המחבלים יוצר הרתעה אצל מחבלים בכוח. לפיכך, חרף הספקות שהובעו לאחרונה בפסיקה ובספרות ביחס לכוח ההרתעה של הריסת בתים, לא ראיתי מקום לסטות מההלכה הפסוקה, שמצאה כי ככלל אין הצדקה להתערב בהחלטת

הרשויות המוסמכות לעשות שימוש באמצעי זה.” [ההדגשה הוספה, הח"מ]

ובעניין עוואודה, נפסק מפי כב' המשנה לנשיא (כתוארה אז) נאור:

”אין מקום להתערב בהחלטת המשיב שהגיע עתה לכלל מסקנה כי יש צורך בהרתעה מוחשית, וכי הריסת בית המפגע תיצור הרתעה כזו. כפי שנקבע בפסיקתנו, 'בית המשפט אינו נוטה להתערב בהערכת גורמי הביטחון בדבר האפקטיביות של השימוש באמצעי של הריסת בתים או אטימתם כגורם המרתיע אחרים'... וכן, כפי שצוין לא אחת בפסיקתנו, לא ניתן לערוך מחקר מדעי שיוכיח כמה פיגועים נמנעו וכמה נפשות ניצלו כתוצאה מנקיטת האמצעים של הריסת בתים... המסקנות הנובעות מעוצמתם של האירועים באזור יהודה ושומרון בעת האחרונה הן עניין מובהק למשיב לענות בו” [עניין עוואודה, פסקה 24]

ועוד ראו, דברי כב' השופט סולברג בפסק הדין בעניין המוקד להגנת הפרט, לאחר שנסקרו על ידו תובנות ומחקרים שונים ומגוונים בנושא:

”מן המקובץ עולה, כי הריסת בתי מחבלים תוסיף לתחשיב העלות-תועלת שאותו עורך מחבל פוטנציאלי את הידיעה על כך שקרוביו ישלמו מחיר על מעשיו”. [פסקה 13 לפסק הדין]

כן ראו: סעיפים 8-11 לפסק הדין בעניין אבו דהים; עניין סידר, פסקאות 2-3 לפסק דינו של כב' השופט עמית.

ככל שבית המשפט הנכבד ימצא לנכון, יציג המשיב את חוות הדעת החסויה בעניין זה במהלך הדיון, במעמד צד אחד ובהסכמת העותרים.

62. באשר לטענה שהועלתו בעניין דירתו של זיד, לפיה המשפחה התגוררה בבית בשכירות, הרי שככתוב לעיל, אין מדובר בשכירות לגורם צד שלישי, אלא למשכיר שהוא בן משפחתו של המפגע (והדבר נכון גם בעניין דירתו של אמג'ד, הגם שטענה זו לא עלתה במסגרת העתירה). בהקשר זה יש להזכיר את דבריה של כבוד הנשיאה נאור בעניין חמאד לעניין קבלת טענה בדבר שכירות:

”הדברים כרוכים ושלובים בנסיבות הקונקרטיות של המקרה: אמו של הנאשם עבדאללה שכרה את הדירה בחוזה המתחדש מדי שנה, אשר עתיד על פי האמור בו להסתיים כבר בחודש ספטמבר הבא. החוזה הוגש בשפה הערבית וראינו לדאוג לתרגומו. לפי החוזה בני המשפחה שילמו על הבית לשנה מראש, ולא יותר מכך. בנסיבות כאלה, עיקר הנזק מההריסה ייגרם לצד המשכיר, ולא לנאשם ולבני משפחתו. על כן, לכאורה, יש קושי בהנחה שביצוע ההריסה בענייננו ירתיע מחבלים פוטנציאליים.” [ההדגשה אינה במקור – יצ"מ]

63. בענייננו, לעומת זאת, אין מדובר במי שגרו בדירה במתכונת של שכירות מתחדשת מבעלים צד שלישי, אלא במי שמתגוררים בשכירות מבעלים שהם בני משפחה קרובים, אשר בעניינם כבר נפסק בעניין **חמאד** כי אין בשכירות מסוג זה כדי להשליך על סוגיית הגשמת התכלית ההרתעית. וראו האמור בסעיף 55 לפסק דינה (לעניין דירתו של **חמד**, שותפם של המפגעים דכאן) של כב' הנשיאה נאור בעניין **חמאד**, כדלקמן:

"... במקרה שלפנינו אין לקבל דעתי גם את טענת השכירות. בשונה מבג"ץ 7040/15 – שבו יש לדעתי לבטל את צו ההריסה מהטעם שהמשכיר שם היה צד שלישי "זר" – במקרה הנוכחי מדובר בדירה שהושכרה מבת משפחה, היא אמו של החשוד. לעניין ההרתעה, אין הבדל ממשי בין מקרה שבו המחבל מתגורר עם בני משפחתו בנכס שבבעלותם לבין מקרה שבו המחבל שוכר נכס מבו משפחה. בשני המקרים הנזק הכלכלי למשפחת המחבל הוא משמעותי. מכך נובע, כי ידיעתו של מחבל פוטנציאלי על האפשרות שדירתו או דירתם של בני משפחתו תיחרס עשויה להרתיעו מפני ביצוע מעשי טרור"
[ההדגשה אינה במקור – יצ"מ]

64. העותרים בבג"ץ 1631/16 מביעים אף חשש כי הריסת דירתו של **אמג'ד** תוביל לפגיעה ביתר הדירות במבנה. כן מבקשים הם שהמשיב יעביר מראש את תוכנית ההריסה לעיון העותרים. כפי שנכתב במענה להשגה ופורט לעיל, הריסת הדירה תתבצע באופן ידני, באמצעות הריסת מחיצות הדירה, ולאחר מכן, ככל שהדבר יתאפשר, ימולא חלל הדירה בגדר תיל ובחומר מוקתף מסוג פוליאוריתן דו קומפוננטי. נבהיר, כי שיטה זו נבחרה בשם לב למאפייניו ההנדסיים של המבנה, ועל מנת למנוע נזקים לדירות אחרות במבנה.

65. יוזכר, כי בית המשפט הנכבד נמנע מלהתערב באופן ביצוע ההריסה, לרבות ההחלטה שלא למסור את חוות הדעת ההנדסיות לעותרים, שכן מדובר בעניין מקצועי שעל גורמי המקצוע לענות בו, וכך נפסק בפסקה 35 לעניין **חמאד** מפי כבוד הנשיאה מ' נאור:

"לדעתי אף אין מקום להתערב בסירובם של המשיבים למסור לעיונם של העותרים את חוות הדעת ההנדסיות. במקרים שלפנינו, שבהם הועלו טענות לפגיעה אפשרית במבנים סמוכים למבנה המיועד להריסה, תיאררו המשיבים במסגרת החלטתם בהשגות ובתגובותיהם לעתירות את הדרך שבה כל הריסה עומדת להתבצע והבהירו כי ההריסות עצמן תבוצענה בליווי מהנדס. העולה מדברים אלה הוא, כי הוצגה לעותרים תמונה כוללת של ההריסות המתוכננות, ואין לקבל את טענותיהם כי תכניות ההריסה נותרו לוטות בערפל. בנוסף, העותרים שרצו בכך הגישו חוות דעת הנדסיות מטעמם. על המשיבים לבחון חוות דעת אלה, ככל שטרם עשו כן, וזאת בפתחות ובנפש חפצה. ייתכן כי בעתיד, במקרים שבהם על-פני הדברים מתעורר לכאורה קושי הנדסי (כגון מקרה שבו דירה המיועדת להריסה היא קומה אמצעית בבניין או מקרה שבו הדירה המיועדת להריסה נמצאת בבניין רב-קומות מט ליפול), יהיה זה ראוי לתאר את הדרך שבה מתוכנן להרוס את המבנה כבר במסגרת ההודעה על כוונת החרמה וההריסה. עם זאת, במכלול הנסיבות של המקרים שלפנינו, העובדה שהמשיבים לא מסרו לעותרים את חוות הדעת ההנדסיות

אינה מהווה לדעתי עילה להתערבות בהחלטת המשיבים.
[ההדגשה אינן במקור – הח"מ]

עוד נקבע בפסקה 31 לפסק הדין בעניין קוואסמה:

"באשר לטענות העותרים בבג"ץ 5292/14 בעניין השפעתה האפשרית של ההריסה על הדירות הסמוכות, רשמנו לפנינו את הצהרת בא כוח המשיב לפיה הוא יימנע מביצוע פעולות שיש בהן כדי לפגוע בנכסים סמוכים. אם יחפצו לעשות כן, יוכלו העותרים בשלוש העתירות להגיש לידי המשיב חוות דעת הנדסיות מטעמם בנקודה זו, והמשיב יבחן חוות דעת אלה בפתיחות ובנפש חפצה לפני שיוציא לפועל את הצווים מושא העתירה.

אולם, לא מצאתי ממש בבקשתם החלופית של העותרים בבג"ץ 5295/14 כי נורה למשיב להעביר לעיונם חוות דעת הנדסית בעניין ההריסה, ונחה דעתי כי המשיב יוציא לפועל את החלטותיו תוך התחשבות נאותה במאפייניה ההנדסיים של דירת העותרים. אף לא מצאתי ממש בטענות העותרים בבג"ץ 5300/14 בעניין אופן ביצוע ההריסה, עניין לגביו נתון למשיב שיקול דעת רחב במיוחד. כמו כן, לא מצאתי כי יש מקום לדון בבקשת העותרים כי המשיב יתחייב לפצות את הניזוקים באם תגרום ההריסה לנזקים לנכסים סמוכים. מדובר בטענה היפותטית המתאימה להתברר, אם בכלל, אך במקרה שייגרמו נזקים כאמור ובערכאות המתאימות. כולי תקווה כי שאלה זו תיוותר היפותטית בלבד." [ההדגשה אינה במקור – הח"מ]

66. אשר לטענת העותרים בנוגע לאפליה בה נוקט המשיב בהפעילו את הסמכות לפי תקנה 119 נציין, כי אף טענה זו נדונה זה מכבר, ונדחתה. כך, לדוגמה, קבע כב' השופט דנציגר בעניין קוואסמה, בפסקה 30 לפסק הדין:

"30. אכן, לא ניתן לכחד כי התרבו מעשי ההסתה והאלימות בחברה היהודית כנגד ערבים, ועל כך יש להצר ולפעול ביד חזקה כנגד תופעות אלה. אך ההשוואה אינה במקומה, באשר האמצעי של הריסת בתים בשטחים אינו ננקט במקרים של מעשי הסתה ואלימות, אלא במקרים קשים במיוחד של מעשי רצח. לא נעלם מעיני המקרה מעורר החלחלה של רצח הנער מוחמד אבו חדיר, מקרה שזעזע את אמות הסיפים בארצנו וזכה לגינוי מקיר-אל-קיר, אך מדובר במקרה חריג שבחריגים. לכן, דומני כי אין מקום לסימטריה המלאכותית הנטענת על ידי העותרים בתמיכה לטענתם לאכיפה מפלה.

זאת ועוד, אינני סבור כי ניתן לקבל את טענת האפליה שהעלו העותרים. על הטוען לקיומה של אכיפה מפלה או "בררנית" מוטל הנטל להציג תשתית עובדתית מספקת שיהיה בה כדי להתגבר על החזקה בדבר התקינות המנהלית. אף אם עבר הטוען משוכה זו, עדיין יכולה הרשות להראות כי אותה אכיפה הנחזית להיות בררנית, למעשה נעוצה בשיקולים ענייניים. ...

במקרה דנן קיבל המשיב החלטה המצויה, כאמור, בליבת שיקול דעתו. טענות העותרים אינו יכולות להצביע, בעת הזאת, על קיומם של אפליה או שיקולים זרים העומדים בבסיס החלטת המשיב. הואיל ותכליתה של תקנה 119 היא הרתעתית ואינה עונשית, אין די בעצם ביצועם של מעדי טרור נתעבים על

ידי יהודים, דוגמת חטיפת ורצח הנער מוחמד אבו חדיר, כדי להצדיק לבדם את הפעלתה של התקנה כלפי יהודים, ואין בהחלטת המשיב שלא להפעיל את התקנה ביחס לחשודים ברצח זה כדי להצביע לבדה על קיומה של אכיפה ברונית.
[ההדגשות אינן במקור – הח"מ]

סיכום

67. לאור כל האמור המשיב יטען, כי אין עילה להתערבותו של בית המשפט הנכבד בהחלטותיו להפעיל את סמכותו לפי תקנה 119, כלפי הדירות בהן התגוררו המפגעים.
68. כאמור לעיל, המשיב יבקש מבית המשפט הנכבד להכריע בעתירה דנן בהקדם האפשרי.
69. האמור בתגובה זו נתמך בתצהירו של מפקד פיקוד מרכז, האלוף רוני נומה.

היום, ל' באדר א תשע"ו
10 במרץ 2016

יונתן ציון-מוזס, עו"ד
סגן בפרקליטות המדינה